

РЕЙТИНГОВА ТЕХНОЛОГІЯ КОНТРОЛЮ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАННЯ У ВУЗІ

В статті розглянуто проблему удосконалення навчання у вузі через впровадження ефективних технологій контролю.

Ключові слова: освітня технологія, реорганізація, тестування, рейтингова технологія.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Науково-технічна революція, яка торкнулася всіх галузей науки, техніки, суспільного життя, освіти, спонукає до пошуку відповідних інновацій і в педагогіці.

В умовах реформування вищої освіти та виведення її на рівень сучасних стандартів якості важливого значення набуває питання технологізації. Успіх у реалізації педагогічного впливу багато в чому залежить від уміння організувати ефективний контроль, обрати доцільний його спосіб. При цьому передбачається, що одним із основних способів здійснення ефективного контролю є розробка такої технології, яка організована з використанням останніх досягнень психолого-педагогічної науки і передового педагогічного досвіду.

Формулювання цілей статті... Метою статті є розгляд можливостей використання рейтингової технології оцінювання знань студентів ВНЗ.

Аналіз досліджень і публікацій та виклад основного матеріалу... Технологія як підхід в педагогіці має свою передісторію. З часу виникнення науки педагогіки вона шукала шляхів ефективної організації педагогічного процесу, які б гарантували досягнення успіху будь-яким учителем. Ще Я.-А.Коменський прагнув знайти такий загальний порядок навчання, за якого воно здійснювалося б за єдиними законами природи. Тоді навчання не вимагало б нічого іншого, крім „майстерного розподілу часу, предметів і методу”. В ідеалі, за єдиного досконалого методу навчання, вважав Я.-А.Коменський, „усе піде вперед не менш чітко, ніж іде годинник з правильно врівноваженими тягарцями, так само приємно і радісно, як приємно і радісно дивитися на такого роду автомат, і, нарешті, з такою вірністю, яку тільки можна досягти в подібному майстерному інструменті” [1, 237].

Відтоді в педагогіці було чимало спроб зробити навчання схожим на добре налагоджений механізм. Сплеск зацікавленості педагогічними технологіями був характерним для шкіл США в 30-ті роки нинішнього століття, коли з'явилися перші програми аудіовізуального навчання. Там же вперше використовується термін „освітня технологія” (як будувати навчання та виховання).

Сучасна педагогічна технологія охоплює коло теоретичних та практичних питань керування, організації навчального процесу, методів та засобів навчання. Своїм походженням вона зобов'язана реалізації педотехнічних ідей, які висловлювали на рубежі ХХ ст. засновники прагматичної психології та педагогіки (В.Джеймс, Д.Дьюї, С.Холл, Е.Торндайк), представники „індустріальної педагогіки” (Р.Тейлор, Ф.Гільберт).

Слід зазначити, що поняття „педагогічна технологія” найбільшого поширення набуло в теорії навчання. Саме в такому контексті термін „технологія” і його варіації („технологія навчання”, „освітні технології”, „технології в навчанні”, „технології в освіті”) стали використовуватися в педагогічній літературі.

На думку М.Кларіна [2; 3], технологізація навчального процесу в сучасній вітчизняній і зарубіжній педагогіці пов'язана з пошуком таких дидактичних підходів, які могли б перетворити навчання на свого роду „виробничо-технологічний процес з гарантованим результатом”.

У нашому уявленні під технологією педагогічного контролю слід розуміти таку побудову контрольної діяльності, при якій всі входні до неї дії представлені в певній цілісності та послідовності, а їх виконання передбачає досягнення необхідного результату і має імовірнісний, прогнозований характер.

Як відомо, контроль є важливим структурним компонентом будь-якого процесу, в тому числі й педагогічної освіти. Важливість контролю постає як на початку будь-якої діяльності, так і по її завершенні.

У вузах давно ведуться пошуки шляхів подолання цих негативних сторін. Серед них –

наділення викладача правом на „автомат”, тобто на виставляння оцінки за навчальний курс за сукупністю знань, показаних студентом на заняттях. Проте, не маючи під собою нормативної бази, такого роду практика найчастіше веде до ще більшого волонтаризму; тому її впровадження, як правило, дуже скоро нашттовхується на цілком обґрунтовані адміністративні обмеження.

Частково проблему об'єктивності контролю вирішує заміна усного іспиту підсумковим тестуванням. Переваги дидактичних тестів над традиційними формами контролю успішності полягає у можливості одночасно охопити перевіркою засвоєння навчального матеріалу всіх студентів. При цьому застосовується однакова, заздалегідь розроблена шкала оцінок. Це значно підвищує об'єктивність і обґрунтованість оцінки порівняно з традиційними формами усного і письмового контролю. При створенні дидактичних тестів характер відповіді визначається в процесі підготовки тестового завдання. Про що думає викладач, готуючи письмові завдання для контрольної роботи чи екзамену? Як правило його хвилює те, чи не забув він про якесь важливе, з його точки зору, питання. І разом з тим, він рідко задумується над тим, якими мають бути відповіді на них. Готуючись до тестового випробування, викладач однаковою мірою змушений думати як над формулюванням самого питання, так і над пошуком єдиної правильної відповіді на нього. Оскільки правильні відповіді відомі ще до проведення тесту, то такі зовнішні чинники, як почерк або граматичні помилки, не впливають на оцінку. Виключається в цьому випадку й упереджене ставлення до студента. Характер відповідей на перші завдання не впливає на ставлення вчителя до інших відповідей учня, оскільки відповіді однозначні і відомі заздалегідь. Те ж можна сказати й стосовно стандартів оцінки. Неузгодженість в оцінках, що виставляються різними викладачами, фактично зникає. Нарешті, систематичне застосування тестів, з одного боку, дає можливість видозмінити підсумкові форми контролю, зробивши в них основний акцент на уміння і навички, а також знання більш високого рівня, з іншого боку – наявність постійного рейтингу в кожного учня дозволяє підвищити об'єктивність підсумкового контролю, а в деяких випадках і взагалі відмовитися від нього.

Однак розробка, впровадження і застосування екзаменаційних тестів – досить складна технологія, що потребує високої кваліфікації викладачів і великих витрат робочого часу на упорядкування, поповнення, удосконалення та відновлення завдань. Тим часом у чинні нормативи, згідно з якими планується навантаження, ці витрати не закладені. Тому поки що тести вводяться або „на громадських засадах”, залишаючись справою окремих ентузіастів, або під адміністративним натиском. Ні той, ні інший шлях не сприяють їх органічному вплетенню в навчальний процес. Більше того, спроби тотального запровадження тестового контролю знань викликають справедливі нарікання як із боку методистів, так і практиків. Як відомо, навчальні дисципліни в різній мірі підлягають „формалізації” та структуруванню знань, без чого їх неможливо системно вписати в дискретну „сітку” тестових завдань. Зауважимо також, що тести найчастіше вимірюють не тільки засвоєння знань: вони нерідко в імпліцитному вигляді містять оцінку здібностей студента до перенесення знань, класифікації й систематизації, оцінюють логічні операції і асоціативне мислення. При недостатній кваліфікації викладачів може трапитися наступне: викладач, розробивши комплект тестових завдань, розраховував перевірити знання студентів з певної теми, а насправді з'ясував їхню здатність до механічного запам'ятовування. З іншого боку, тести позбавляють екзаменатора можливості оцінити дуже важливі, а для педагогічної освіти – основні уміння. Насамперед – це комунікативні здібності і навички зв'язного усного викладу навчального матеріалу, а також творчі досягнення.

Отже, масоване застосування тестів також не може бути панацеєю у вирішенні проблеми удосконалення контролю.

В умовах інноваційної перебудови української національної освіти наявна система контролю знань у вузах все більше вступає в протиріччя із сучасними вимогами до підготовки кваліфікованих фахівців. Головний її недолік – вона ніяк не сприяє активній і ритмічній самостійній роботі студентів. За останній час намітився шлях, що дозволяє поєднати в собі практично всі переваги відомих засобів контролю знань студентів і звести до мінімуму недоліки кожного з них. Це – так звана рейтингова технологія контролю знань. Вона передбачає систему накопичення умовних одиниць знань протягом усього періоду, за який здійснюється атестація студента. В залежності від кількості балів, отриманих за кожний виконаний вид навчальної роботи, студент по завершенні курсу одержує достатньо адекватну сумарну оцінку (рейтинг).

Рейтинг – дослівно з англійського – оцінка, деяка чисельна характеристика певного поняття. Зазвичай, під рейтингом розуміється „накопичена оцінка” або „оцінка, що враховує передісторію”. Прийнято і таке розуміння рейтингу – „індивідуальний, кумулятивний індекс”. У вузівській практиці рейтинг – це деяка числова величина, виражена, як правило, за багатобальною шкалою (наприклад, 20- чи 100-бальною), й інтегрально характеризує успішність студента з одного або декількох предметів протягом певного періоду навчання (семестр, рік і т.д.).

Усі дослідники рейтингової технології контролю знань відзначають її високу результативність: у її рамках легко реалізується і тематичний контроль і поточна атестація студентів, її застосування підвищує ритмічність роботи студентів, вносить елемент змагальності, сприяє індивідуалізації навчання, підвищує міцність знань за рахунок систематичної роботи над матеріалом, збільшує об'єктивність підсумкової оцінки, дає більш достовірну інформацію для морального і матеріального заохочення студентів.

Будучи надзвичайно різноманітною в конкретних способах та методиках свого практичного застосування, разом з тим, рейтингова технологія володіє деякими спільними ознаками і властивостями:

- оцінка навчальної роботи студентів проводиться в балах;
- наступність в оцінці навчальної роботи студентів;
- встановлення сумарного рейтингу за певний період навчання;
- ранжування студентів за сумарним рейтингом;
- можливість перерахунку рейтингових балів у традиційну систему оцінок;
- забезпечення високої індивідуалізації навчання;
- високий стимулюючий ефект;
- зняття проблеми відвідування занять через можливість набрати на кожному занятті максимально необхідну кількість балів;
- об'єктивна стандартизація оцінки знань;
- забезпеченість принципу завершеності навчання, коли перехід до вивчення наступного матеріалу можливий лише після засвоєння попереднього.

Рейтингова технологія оцінки знань та умінь студентів дає можливість: оцінювати знання, уміння, навички; враховувати будь-яку форму діяльності студента: навчальну, методичну, науково-дослідну, пошукову та ін.; оцінювати якість самостійної та аудиторної роботи; оцінювати характер роботи студента – систематичний, неритмічний.

Не дивлячись на очевидні переваги даної технології контролю, на жаль, доводиться констатувати, що вона до цього часу не стала загальноприйнятною й застосовується лише окремими викладачами-ентузіастами.

Такий стан справ пояснюється рядом як об'єктивних так і суб'єктивних факторів. Одним із них є складна і трудомістка процедура рейтингового оцінювання знань. Не другорядною залишається й та обставина, за якої офіційно визнаною є п'ятибальна система оцінювання. За таких умов рейтингова система оцінювання втрачає сенс, оскільки через обов'язкове переведення рейтингу в п'ятибальну шкалу тонка диференційована процедура визначення рангу студентів втрачає свої функції.

Існує також небезпека формального механічного перенесення на нову систему контролю звичних традиційних норм оцінки, що може призвести до стандартного, „накатаного” контролю і статистичних викладок із визначення рейтингу. Крім того, така система контролю потребує суттєвих структурних змін в організації усього навчального процесу у вузі: зміни співвідношення аудиторної і самостійної роботи студентів, а також відповідних змін в організації праці викладачів.

Рейтинговий контроль вимагає реструктурування навчально-методичного матеріалу в напрямку активного забезпечення самостійного засвоєння студентами певних знань.

Висновки... Підводячи підсумки короткого дискурсу питання контролю за навчальною діяльністю студентів, висловимо загальну оцінку розв'язання цієї проблеми у вузі, а також можливі перспективи її вирішення. Аналіз застосування різних технологій, форм та методів контролю дає підстави стверджувати, що не дивлячись на абсолютно правильне розуміння як важливості, так і можливості застосування різних форм контролю, на практиці, як правило, викладачі надають перевагу двом найбільш суб'єктивним формам: усному опитуванню та письмовій перевірці. Використання ж дидактичних тестів в більшості випадків носить фрагментарний, епізодичний характер. Крім того, дуже часто при розробці тестів порушуються основні вимоги щодо якості тестових завдань. Це ж саме можна сказати і щодо запровадження рейтингової технології оцінювання знань. Відсутність науково обґрунтованих критеріїв якості результатів навчання (так званих стандартів освіти), складність процедури контролю та оцінки за модульно-рейтинговою технологією, відсутність достатніх стимулів її застосування, не дає можливості очікувати найближчим часом її впровадження більшістю викладачів в практику своєї роботи. А взагалі, успіх будь-якого нововведення, значною мірою буде залежати від дотримання принципу системності. У протилежному випадку окремо взятий, нехай найкращий, найбільш об'єктивний метод контролю, яким на даному етапі є тестування, буде приречений.

Таким чином, успіх застосування рейтингової системи контролю, перш за все, визначається готовністю і зацікавленістю викладачів та студентів до реорганізації в цілому навчального процесу. Адже будь-яке нововведення тільки тоді має шанс на успіх, коли ті, хто його

впроваджують, і для кого воно впроваджується, вбачають у цьому особистісний сенс. Якщо ні викладач, ні студент не відчують, що ця система контролю дає їм певні додаткові блага, то марно сподіватись на успіх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коменский Я.А. Великая дидактика // Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения. – М., 1969. Т.2. – 552 с.
2. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта. – М.: Знание, 1989. – 80с.
3. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежной педагогике. – М.: Арена, 1994. – С.15-17.

Аннотация

В.И.Шахов, Н.В.Калашник

Рейтинговая технология контроля как средство усовершенствования обучения в вузе

В статье рассмотрена проблема усовершенствования обучения в вузе посредством внедрения эффективных технологий контроля.

Ключевые слова: технологии обучения, реорганизация, тестирование, рейтинговая технология.

Summary

V.I.Shakhov, N.V.Kalashnik

The Raiting Technology of Control as a Remedy for Improvement of Higher Education

The problem of improvement of education in the higher educational institution by means of introduction of effective technologies of control is examined in the article.

Key-words: technology of teaching, reorganization, testing, raiting technology.

Дата надходження статті

„18” вересня 2007 р.

УДК 37.012+910.1 (045)

І.М.ШОРОБУРА,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УРОКУ ГЕОГРАФІЇ У 80-90-І РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

В статті розглядаються питання удосконалення уроку географії в шкільній географічній освіті у 80-90-і роки ХХ століття. Аналізується побудова географічних курсів в школі. Розглядаються проблеми шкільної географічної освіти цього періоду та можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: урок географії, методи навчання, шкільна географічна освіта, географічні курси.

Постановка проблеми в загальному вигляді... У середині 80-х років методика географії акцентує на подальшому вдосконаленні уроку – основної форми організації навчання в школі. Основними вимогами до уроку географії в ці роки були: висока науковість, тобто відповідність змісту уроку рівню географічної науки, використання методів, прийомів, засобів навчання, що їх застосовував учитель, – досягненням педагогічної теорії.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Українські вчені розглядають питання удосконалення змісту та методики викладання шкільної географічної освіти, зокрема, Н.В.Бірюкова, О.Т.Діброва, С.Г.Коберник, Л.І.Круглик, В.Ю.Пестушко, В.Я.Плахута, М.М.Паламарчук, С.М.Пальчевський, Л.В.Тименко, В.Я.Сасихов, А.Й.Сиротенко, Б.А.Чернов, О.І.Шаблій, Е.І.Шипович; є дослідження Я.І.Жупанського, С.Г.Коберника, В.П.Корнеева, А.Й.Сиротенка та ін. щодо особливостей розвитку шкільної географічної освіти в 80–90-і роки.

Формулювання цілей статті... Мета статті – проаналізувати проблеми вдосконалення уроку, систему методів навчання географії, що склалися у 80–90-і роки ХХ століття.

Виклад основного матеріалу... Цей період характеризувався активізацією спроб вчителів і методистів урізноманітнити урок. Характерними були такі публікації в журналах, як „Шляхи вдосконалення організації навчання географії” (Н.Сгорова, 1987.), „Рекомендації до проведення